

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПЕТРУК НАДІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 502.11

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Аналіз стратегічної екологічної оцінки програми розвитку
Ємільчинської селищної територіальної громади
101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Піциль А. О.
к.с-г.н,

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Петрук Н. О. Аналіз стратегічної екологічної оцінки програми розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 101 – екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

У кваліфікаційній роботі проведено аналіз стратегічної екологічної оцінки програми розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади. Визначені основні екологічні проблеми Ємільчинської територіальної громади та ризики для здоров'я населення, насамперед зазначена оцінка атмосферного повітря, екологічна оцінка водних ресурсів, земельних ресурсів та поводження з відходами.

Запропоновані заходи для пом'якшення виявлених, та наявних, потенційних, негативних наслідків для факторів навколишнього середовища, насамперед для здоров'я мешканців громади, що впливають з реалізації, та впроваджені програми економічного та соціального розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади на національному та місцевому рівнях.

Ключові слова: стратегічна екологічна оцінка, атмосферне повітря, водні ресурси, відходи, заходи, Ємільчинська громада.

SUMMARY

Petruk N. O. Strategic Environmental Assessment Analysis of Yemilchyno Settlement Territorial Community Development Program – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 101 – ecology - Polissya National University, Zhytomyr, 2023.

In the qualification work, an analysis of the strategic ecological assessment of the development program of Yemilchyna settlement territorial community was carried out. The main environmental problems of the Yemilchyna territorial community and risks to the health of the population are identified, primarily the assessment of atmospheric air, ecological assessment of water resources, land resources and waste management.

Proposed measures to mitigate the identified and existing potential negative consequences for environmental factors, primarily for the health of community residents, resulting from the implementation, and implemented programs of economic and social development of Yemilchyna settlement territorial community at the national and local levels.

Keywords: strategic environmental assessment, atmospheric air, water resources, waste, measures, Yemilchyno community.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	10
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ	11
1.1. Передумови та законодавча база виникнення процедури СЕО	11
1.2. Етапи процедури стратегічної екологічної оцінки та їх громадське обговорення	13
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕО, ТА АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ	16
2.1. Методи та основні етапи проведення та принципи СЕО програми економічного та соціального розвитку Ємільчинської селищної громади	16
2.2. Опис навколишнього середовища, та умов життя громади	19
2.2.1. Екологічна оцінка атмосферного повітря	20
2.2.2. Екологічна оцінка водних ресурсів	21
2.2.3. Земельні ресурси та поводження з відходами Ємільчинської громади	24
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	28
3.1. Основні екологічні проблеми Ємільчинської територіальної громади та ризики для здоров'я населення	28
3.2. Опис впливу на навколишнє середовище, включаючи вторинні, кумулятивні, синергетичні, коротко-, середньо- та довгострокові (1, 3-5 та 10- 15 років відповідно), постійні, тимчасові, позитивні та негативні, включаючи вплив на здоров'я населення	32
3.3. Заходи, яких необхідно впровадити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків реалізації програми економічного і соціального розвитку громади, а також для поліпшення стану довкілля в Ємільчинській громаді	33
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	44-45

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Емельчинської селищної ради на період до 2023 року є прогнозним і плановим документом соціально-економічного розвитку регіону. Її підготовка ґрунтується на вимогах законодавства України, насамперед Конституції України, Законів України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України", "Про місцеве самоврядування в Україні" та "Про стимулювання розвитку регіонів".

12 жовтня 2018 року в Україні набув чинності Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку" як процедура виявлення, опису та оцінки впливу документів державного планування на довкілля, включаючи здоров'я населення, законні альтернативи та розроблення заходів для запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків. Запроваджено процедуру оцінки.

Інститут оцінки впливу на довкілля є одним з міжнародно визнаних інструментів вирішення актуальних глобальних екологічних проблем та врахування екологічних факторів при прийнятті складних рішень. Він дозволяє прогнозувати та запобігати можливим негативним екологічним наслідкам ще на стадії планування документів, пов'язаних із соціально-економічним розвитком країн, регіонів, окремих громад та сфер діяльності.

Обов'язкове застосування такої процедури дає можливість інтегрувати екологічні елементи в інші сфери соціальної дійсності шляхом включення їх до документів національного планування. У такий спосіб реалізуються на практиці принципи сталого розвитку та досягаються задекларовані державою цілі у сфері охорони довкілля, охорони здоров'я та суміжних сферах.

Відповідно до статті 2, Закон регулює відносини у сфері оцінки впливу на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, і поширюється на документи державного планування, що стосуються сільського та лісового господарства, рибальства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами,

водних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, телекомунікацій, туризму, містобудування та землеустрою, під час реалізації яких здійснюється діяльність, для якої Закон регулює процедури оцінки реалізація СЕО.

СЕО проводилася робочою групою, створеною для розробки програми економічного і соціального розвитку Емельчинської селищної ради на період до 2023 року.

Програма спрямована на створення умов для економічного зростання, підвищення якості життя та безпеки місцевого населення на основі відкритості та прозорості, забезпечення належного функціонування інженерної, транспортної та комунальної інфраструктури, проведення цілеспрямованої містобудівної політики та дотримання екологічних стандартів.

Об'єкт досліджень – об'єктом дослідження, є документ державного планування - Програма економічного та соціального розвитку Ємельчинської селищної територіальної громади на 2023 рік.

Предмет досліджень – основні екологічні проблеми Ємельчинської територіальної громади та ризики для здоров'я населення.

Мета досліджень – Метою стратегічної екологічної оцінки (СЕО) програми економічного і соціального розвитку Ємельчинської селищної громади до 2023 року є оцінка впливу програми, сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони навколишнього середовища, безпеки життєдіяльності та здоров'я населення, а також врахування екологічних вимог при розробці та затвердженні документів національного планування.

Методи дослідження.

При виконанні СЕО використовувалися логічний та формальні методи до прогнозування. За відсутності конкретних показників, всі припущення були консервативними, з урахуванням найгірших сценаріїв.

На етапі збору та обробки інформації вплив стратегічного плану на довкілля оцінювався шляхом аналізу поточного стану довкілля та тенденцій

змін, аналізу запланованого стану, аналізу цілей, а на етапі написання звіту та надання рекомендацій з урахуванням потенційного кумулятивного впливу реалізації документа.

При підготовці звіту була використана наступна інформація:

- інформація, що міститься в інших нормативно-правових актах і має відношення до проекту програми;
- статистична інформація про заплановані сфери діяльності;
- дані моніторингу поточного стану довкілля (наприклад, дані про клімат, погоду, гідрологічні спостереження та фонове забруднення).
- статистична інформація про захворюваність місцевого населення;
- інша доступна інформація.

Також були досліджені основні компоненти екологічного стану громади. Опитування включало інформацію про роботу екологічно небезпечних об'єктів, основні екологічні проблеми громади, повітряні та водні ресурси, основні забруднюючі речовини на території, стан природокористування та екологічної культури, поводження з побутовими відходами, вплив екологічних факторів на здоров'я населення та радіаційну безпеку в районі.

Практичне значення – запропоновані заходи для пом'якшення виявлених, та наявних, потенційних, негативних наслідків для факторів навколишнього середовища, насамперед для здоров'я мешканців громади, що впливають з реалізації, та впроваджені програми економічного та соціального розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади на національному та місцевому рівнях.

Перелік публікацій:

1. **Петрук Н О.** Оцінка екологічного стану емільчинської селищної територіальної громади. Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта – наука – виробництво: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 26 жовтня 2023 р. м. Білоцерківський НАУ 46-48 с.

2. Надія Петрук, Андрій Виговський, Михайло Гриневи́ч, Олександр Міщенко. Забруднення водних об'єктів за регіонами України. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2023. Вип. 92. 13–16 с.

3. Коротун А. Ю., Міщенко О. В., Петрук Н. О., Піциль А. О. Огляд стану водного господарства Житомирської області Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: виклики і шляхи розвитку в умовах війни і повоєнної відбудови» (с. Оброшине, 23 листоп. 2023 р.). Львів-Оброшине, 2023. 52–54 с.

Структура та обсяг роботи: кваліфікаційна робота включає 45 сторінки друкованого тексту 3 таблиць, 1 рисунка та 35 джерел літератури та додатку.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, СКОРОЧЕНЬ

І ТЕРМІНІВ

ДДП	–документ державного планування ;
МВВ	– місце видалення відходів;
ГДК	– граничнодопустима концентрація;
ПЗС	– прибережно-захисна зона;
Бк/кг	– одиниця активності радіонуклідів, беккерель на кілограм
СЕО	– стратегічна екологічна оцінка ;
ТПВ	– тверді побутові відходи ;
ДСанПіН	–нормативний документ, Державні санітарні правила і норми
СЗЗ	–санітарно-захисна зона ;
тис.м ³	– одиниця об'єму, тисяча метрів кубічниходдиниця об'єму, тисяча метрів кубічних
СОЗ	– стійкі органічні забруднювачі ;
ДЛГ	–державне лісове господарство;
ОСГ	–особисте селянське господарство;
РДА	–районна державна адміністрація;
рНК _{сі}	– міра кислотності, рН нейтрального водного розчину становить 7, розчини із більшим значенням водневого показника є лужними, із меншими — кислими
ДПТ	–детальний план території.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

1.1. Передумови та законодавча база виникнення процедури СЕО

Стратегічна екологічна оцінка - це процедура, запроваджена в Україні з 12 жовтня 2018 року. Ця процедура була запроваджена та імplementована, оскільки країни, які підписали Конвенцію про оцінку транскордонного впливу на навколишнє середовище (далі - Конвенція ЕСПО), вважають важливим встановити екологічні умови, якщо вони хочуть максимально відповідати вимогам охорони навколишнього середовища та принципам сталого розвитку, але вважають, що на етапах розробки та впровадження проектів та діяльності з конкретними цілями це вже занадто пізно та не достатньо часу. Тому вона стала логічним продовженням оцінки впливу на довкілля. Держави-учасниці Конвенції ЕСПО погодилися з тим, що екологічні ризики також повинні оцінюватися в національних документах з планування. [14]

Ця домовленість закріплена в Протоколі про стратегічну екологічну оцінку ("Протокол") до Конвенції ЕСПО (прийнятий 22 травня 2004 року і ратифікований Україною в Києві 3 липня 2016 року). Україні знадобилося 16 років, щоб прийняти відповідний закон у цій сфері - Закон України "Про стратегічну екологічну оцінку".[11]

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) - це процес, за допомогою якого екологічні фактори повинні бути повністю враховані та включені в підготовку планів і програм до їх остаточного прийняття.

Метою впровадження є забезпечення високого рівня захисту довкілля та сталого розвитку. [14]

Інструменти СЕО призначені для сталого розвитку. Це пов'язано з тим, що СЕО визначає вплив процесу планування та реалізації запланованої діяльності на елементи довкілля, включаючи біорізноманіття. Таким чином, вона полегшує оцінку кумулятивних впливів і дає можливість раннього

виявлення таких впливів на навколишнє середовище та суспільство. Посилення регулювання прийняття документів державного планування збільшило потребу в СЕО. [15]

Широко поширена думка, що ефективна охорона довкілля можлива лише за умови раннього виявлення екологічних обмежень та можливостей. На ранніх стадіях циклу планування регіонального розвитку розробляються конкретні проектні плани і програми, а також окремі пропозиції до регіональних генеральних планів і детальних планів. [17]

Стратегічна екологічна оцінка ґрунтується на принципах законності, прозорості, наукової обґрунтованості, комплексності, запобігання шкоді довкіллю, довгострокового прогнозування, участі громадськості та міжнародного екологічного співробітництва між різними організаціями (рис. 1). [13]

Рис. 1. Принципи розробки СЕО [13]

1.2. Етапи процедури стратегічної екологічної оцінки та їх громадське обговорення

Процедура СЕО починається з прийняття рішення про те, чи підлягає конкретний національний плановий документ СЕО. Це рішення приймається національними органами влади самостійно. Закон передбачає, що СЕО підлягає містобудівна документація та документація із землеустрою. Тому, плануючи розробити або затвердити ДПТ, ОДА повинна подати заяву про те, що вона є замовником процедури СЕО. [12]

Заява про визначення обсягу робіт буде розміщена на офіційному веб-сайті ОДА та доступна для громадськості для отримання коментарів та пропозицій від громадськості та місцевих органів охорони здоров'я та охорони навколишнього середовища. [11-13]

Заява повинна містити інформацію, передбачену статтею 10 Закону про СЕО, зокрема, тип та основну мету документа національного планування, вплив на навколишнє середовище (включаючи здоров'я населення) на природоохоронній території, транскордонний вплив на навколишнє середовище (включаючи здоров'я населення), зокрема, інформацію про законні альтернативи, які слід розглянути, якщо документ національного планування не буде затверджено. СЕО повинна включати інформацію про вплив проекту на навколишнє середовище, в тому числі на здоров'я населення. [12-15]

Процедура СЕО виглядає наступним чином.

- Встановлення необхідності проведення СЕО (попередня оцінка);
- Визначення обсягу СЕО та проведення громадських обговорень і консультацій (у разі необхідності - транскордонних консультацій); та
- Беручи до уваги звіт про СЕО та результати громадських обговорень і консультацій, розглянути: [19-22]
 - чи потрібно повертати звіт на доопрацювання;
 - прийняття документа національного планування.

Таким чином, процедура СЕО передбачає систематичний і безперервний поетапний збір та аналіз даних з урахуванням питань охорони здоров'я та довкілля з метою запобігання помилкам, яких можна було б уникнути, та невиправданим витратам при підготовці та реалізації документа державного планування, а також максимального врахування інтересів населення при підготовці та реалізації документа державного планування. Це має відбуватися системно та безперервно, крок за кроком. Передбачається активне залучення громадської думки до підготовки та реалізації документів державного планування. [22-24]

Строк громадського обговорення заяви про визначення обсягу СЕО встановлюється замовником і не може бути меншим, ніж 15 днів з дня її оприлюднення. Національні органи охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я мають 15 днів, щоб висловити свою думку. [25]

Особливе значення мають цінні природоохоронні території, території природно-заповідного фонду, запити та потреби місцевого населення щодо об'єктів обслуговування, запити та пропозиції щодо транспортної мережі, поводження з відходами, запобігання стихійним лихам (лавини, повені) тощо.

Слід зазначити, що відсутність коментарів громадськості або зауважень від органів охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я не означає, що процедура СЕО призупиняється. Тому, якщо проігнорувати цей крок, втрачається можливість вплинути на якість майбутніх документів. [22]

Після збору всіх зауважень та пропозицій, СЕО готує звіт про СЕО. Цей звіт готується для затвердження ДПТ з урахуванням змісту та рівня деталізації інформації, що міститься в розділі 11 Закону про СЕО, поточного стану знань та методології оцінки. [18]

Зокрема, звіт повинен містити інформацію про поточний стан довкілля, включаючи стан здоров'я населення; зміни цього стану, що очікуються у разі незатвердження ДПТ; стан довкілля, умови життя та здоров'я населення на територіях, що потенційно зазнають впливу; екологічні проблеми,

включаючи ризик впливу на здоров'я населення, пов'язаний з реалізацією ДПТ; території з охоронюваним статусом довкілля, зокрема природоохоронні території; інформацію про території, що потребують особливої уваги. [20]

Необхідно включити інформацію про території, які потребують захисту. Зокрема, звіт повинен містити характеристику поточного стану навколишнього середовища, включаючи стан здоров'я населення; зміни в цьому стані, які очікуються, якщо ДПП не буде затверджений; екологічні питання, включаючи стан навколишнього середовища, умови життя і здоров'я населення на потенційно зачеплених територіях і ризик впливу на здоров'я населення, пов'язаний з ДПП, в тому числі на територіях, що мають природоохоронний статус. [18, 22]

Важливо зазначити, що природоохоронний статус є набагато ширшим поняттям, ніж природні заповідники. Тому у звіті слід також описати такі території, як екомережі, смарагдові мережі та прибережні заповідники. [24]

У звіті SEO також слід описати екологічні зобов'язання, встановлені на міжнародному, національному та інших рівнях, що мають відношення до ПНД, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, і те, як такі зобов'язання були враховані при підготовці ПНД Звіт SEA є своєрідною візитною карткою для розробника. Не варто забувати, що звіт із SEO є своєрідною візитівкою розробника. Це пов'язано з тим, що закон вимагає, щоб усі автори (виконавці) звіту з SEO підписали його, щоб засвідчити свою кваліфікацію. [18, 22, 27].

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕО, ТА АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ

2.1. Методи та основні етапи проведення та принципи СЕО програми економічного та соціального розвитку Смільчинської селищної громади

Програма спрямована на створення умов для економічного зростання території, підвищення якості життя та безпеки мешканців громади на засадах відкритості та прозорості, забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної, комунальної інфраструктури, проведення цілеспрямованої містобудівної політики, дотримання екологічних стандартів.

У процесі розроблення стратегічної екологічної оцінки:

- був здійснен аналіз наявних даних щодо моніторингових спостережень, які здійснюються суб'єктами господарювання в рамках загальнодержавної програми моніторингу довкілля на місцевому та регіональному рівнях;

- вивчено основні стратегічні документи та програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, які були враховані в процесі розробки цієї програми та її стратегічної екологічної оцінки;

- аналіз поточного стану навколишнього природного середовища, в тому числі стану здоров'я місцевого населення. Аналіз та оцінка поточного стану довкілля ґрунтувалися на статистичних даних та офіційних даних державних та районних адміністративних органів, що реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я;

- описано основні екологічні проблеми, наявні на території.

При виконанні СЕО використовувалися логічний та формальні методи до прогнозування. За відсутності конкретних показників, всі припущення були консервативними, з урахуванням найгірших сценаріїв.

Етап СЕО Програми економічного і соціального розвитку Ємірчинської селищної територіальної громади до 2023 року

Відповідно до статті 9 Закону України "Про стратегічну екологічну оцінку", СЕО Програми економічного і соціального розвитку Ємірчинської селищної територіальної громади на період до 2023 року здійснювалася і буде здійснюватися поетапно:

1. визначення сфери застосування СЕО

2. підготовка СЕО

а) аналітична робота: аналіз ситуації планування, аналіз поточного стану довкілля, аналіз цільових показників;

б) підготовка звіту про СЕО: оцінка результатів реалізації Програми економічного і соціального розвитку Ємірчинської селищної громади до 2023 року; оцінка альтернативних сценаріїв; рекомендації щодо пом'якшення впливу на навколишнє середовище, в тому числі на здоров'я населення; заходи щодо запобігання негативним впливам.

3. проведення громадських обговорень та консультацій

4. врахування звіту СЕО: та результатів громадських обговорень і консультацій

5. повідомлення про затвердження Програми економічного і соціального розвитку Ємірчинської селищної громади на 2023 рік.

6. моніторинг результатів виконання Програми економічного і соціального розвитку Ємірчинської селищної громади на 2023 рік.

У ході проведення СЕО Робоча група зі звітування прийняла наступне.

Проект Програми економічного і соціального розвитку Ємірчинської селищної територіальної громади на 2023 рік підготовлений на основі принципів сталого економічного і соціального розвитку громади, раціонального використання ресурсного потенціалу та забезпечення екологічної безпеки. Ці підходи до захисту природних ресурсів та підвищення енергоефективності знайшли своє відображення в документі.

Разом з тим, були вивчені екологічні проблеми місцевих громад та розглянуті можливі шляхи їх вирішення для досягнення цілей національної екологічної політики.

Індикатори сталого розвитку, включені до "Глобальних цілей сталого розвитку" до 2029 року (за винятком цілей щодо Світового океану), а також 86 національних цілей розвитку та 172 індикатори для їх моніторингу, а також для оцінки реалізації національної екологічної політики, сформульованих на основі міжнародних зобов'язань України, зазначених вище Використано якісні та кількісні індикатори. Враховано Закон України "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2029 року".

Робоча група спрогнозувала наслідки реалізації стратегії, оцінила можливі реакції довкілля на прямий або непрямий антропогенний вплив та вирішила завдання екологічного менеджменту відповідно до очікуваних екологічних умов.

При виконанні СЕО використовувався логічний та формальні методи до прогнозування. За відсутності конкретних показників, всі припущення були консервативними, з урахуванням найгірших сценаріїв.

На етапі збору та обробки інформації вплив стратегічного плану на довкілля оцінювався шляхом аналізу поточного стану довкілля та тенденцій змін, аналізу запланованого стану, аналізу цілей, а на етапі написання звіту та надання рекомендацій з урахуванням потенційного кумулятивного впливу реалізації документа.

При підготовці звіту була використана наступна інформація:

- інформація, що міститься в інших нормативно-правових актах і має відношення до проекту програми;
- статистична інформація про заплановані сфери діяльності;
- дані моніторингу поточного стану довкілля (наприклад, дані про клімат, погоду, гідрологічні спостереження та фонове забруднення).
- статистична інформація про захворюваність місцевого населення;

- інша доступна інформація.

Також були досліджені основні компоненти екологічного стану громади. Опитування включало інформацію про роботу екологічно небезпечних об'єктів, основні екологічні проблеми громади, повітряні та водні ресурси, основні забруднюючі речовини на території, стан природокористування та екологічної культури, поводження з побутовими відходами, вплив екологічних факторів на здоров'я населення та радіаційну безпеку в районі.

2.2. Опис навколишнього середовища, та умов життя громади

Смільчинська селищна рада розташована у північно-західній частині Житомирської області. Межує з наступними громадами Олевською, Білорівницькою та Лугинською Коростенського району та селищами Баласівська, Чижівська та Холодницька Новоград-Волинського району Житомирської області.

Смільчинська ОТГ займає площу 1480,7 км² та має населення 20534 особи. Щільність населення становить 13,8 осіб на км², що в 2,6 рази менше, ніж в цілому по області (38,5 осіб на км²) та в 4,8 рази менше, ніж в Україні (70 особи на км²).

Адміністративний центр громади, село Емельчине, має населення 6 347 осіб, що становить майже третину від загальної кількості населення громади. Села з найбільшою кількістю мешканців: село Підлуби (1 424), Рудня-Іванівська (875), Степанівка (868), Куліші (843), Середнє (877) та Велика Цвіля (713).

Більшість сіл мають невелике населення (до 200 жителів), а 19 сіл мають населення менше 30 жителів.

Водночас сім сіл (Червоний Бір, Старі Селби, Старий Кумерин, Косяк, Омерша, Левід і Володимирівка) перебувають під загрозою зникнення.

Основою місцевої економіки є лісове господарство, деревообробка та сільське господарство. Лісове господарство та сільське господарство.

Вирощують зернові, соняшник, кукурудзу та сою. Однак важливу роль відіграє також тваринництво, зокрема виробництво молока та м'яса.

Місцева економіка диверсифікована, жодне підприємство не домінує, а сфера діяльності різноманітна.

Місцевість лісиста і болотиста, з абсолютною висотою 170-230 м. Подекуди зустрічаються піщані дюни висотою 5-10 м. Водно-болотні угіддя, разом з мережею дренажних каналів та меліорованих зрошувальних каналів, є перешкодою для руху по бездоріжжю, особливо навесні та в дощові літні місяці.

Рівень ґрунтових вод на більшій частині регіону відносно високий. Як наслідок, територія схильна до сезонних повеней (весняні паводки, ранній осінній сезон дощів) та сильних і тривалих дощів, які можуть затоплювати населені пункти та частини сільськогосподарських угідь.

Найближча метеорологічна станція Житомирського обласного центру з гідрометеорології розташована в Новограді-Волинському. За багаторічними спостереженнями, середньорічна кількість опадів становить 550-700 мм (більше в холодну пору року). Відносна вологість повітря найвища взимку та восени, в середньому 75-80%.

Останні кліматичні зміни на досліджуваній території: річна кількість опадів неухильно зменшується, рівномірність їх розподілу погіршується. Загалом клімат є сприятливим для життєдіяльності, лісового та сільського господарства. Екологічно небезпечні об'єкти відсутні.

2.2.1. Екологічна оцінка атмосферного повітря

У 2021 році забруднення атмосферного повітря від стаціонарних джерел на території Житомирської області зменшилося порівняно з 2020 роком: 11,8 тис. тонн, що на 7,1% менше, ніж у 2020 році.

Водночас викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел значно зросли, сягнувши у 2022 році 63,107 тис. тонн. - Це на 2 367 тис. тонн або на 3,75% більше, ніж у 2021 році.

У 2022 році на стаціонарні джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря припадало 15,75% від загального обсягу забруднення повітря в області, тоді як на пересувні джерела (автомобільний, залізничний, повітряний, водний транспорт та виробничі об'єкти) - 84,24%.

Однією з основних причин забруднення повітря є низький рівень пилогазоочисних систем на джерелах викидів. Забруднення повітря також значною мірою пов'язане з відсутністю обладнання для уловлювання газоподібних сполук, таких як діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю та леткі органічні сполуки.

Таблиця 1

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по Житомирській області та Ємільчинському району по роках, тис.тон

Викиди діоксиду вуглецю 2, тис.т / Carbon dioxide emissions ² , thsd.t					
	2016	2017	2018	2019	2020
Житомирська область тис.т /	646,3	704,8	766,4	694,3	723,1
Ємільчинський район тис.т /	0,088	0,086	0,086	0,078	0,062
Внесок Житомирської області у загальний викид по Україні %	0,43%	0,58%	0,62%	0,54%	0,65%

Серед шкідливих компонентів, що викидаються автотранспортом, 73% становлять оксиди вуглецю, 11% - неметанові леткі органічні сполуки, 13% - оксиди азоту, 1,6% - сажа і 1,4% - діоксид сірки. Основними причинами високого рівня викидів від автотранспорту є збільшення кількості приватних автомобілів, експлуатація технологічно застарілих транспортних засобів, використання неякісного пального та поганий стан доріг.

2.2.2. Екологічна оцінка водних ресурсів.

Населення забезпечується питною водою (приблизно 5 100 мешканців). Інші населені пункти забезпечуються питною водою з приватних та громадських колодязів

Відповідно до ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною", питна вода повинна відповідати наступним санітарним вимогам: бути безпечною в епідеміологічному та радіологічному відношенні, мати сприятливі органічні властивості та нешкідливий хімічний склад. Дослідження якості питної води проводились в Олевському районному відділі ДУ "Житомирський обласний лабораторний центр МОЗ України".

За результатами досліджень питної води у 2020-2021 роках, кринична вода в Ємільчене (вул. 1 Травня, вул. Соборна, пров. Першотравневий, 4) була досліджена Олевським міжрайонним відділом Житомирського обласного ДУ "Житомирський ОЛЦ МОЗ України "4, пров. Першотравневий, вул. Наума Тихого, вул. Суворова, 12, вул. Миру, 4, вул. Шевченка, 42, вул. Соборна, 33, вул. Незалежності, 6, 17, 20, 122), с. Серби с. Серби, с. Степанівка (вул. Рад, 100, вул. Комунарська, 4):

- Питома активність ^{137}Cs становила від 1,13 до 1,75 бк/кг при допустимому рівні 2,0 бк/кг;

- Проби на вміст нітратів відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4 171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною" в с. Сельби, вул. Миру, 5, вул. Незалежності, 120 та вул. Соборна, 43 (25%);

- З досліджених проб відповідають санітарно-епідеміологічним вимогам до води питної, призначеної для споживання людиною, проби з колодязів по вул. Травнева, вул. Соборна, 5 та вул. Суворова, 11 (25%), решта проб не відповідають вимогам.

За результатами досліджень питної води Емельчинського міського водогону у 2021-2022 роках, всі досліджені проби води відповідають ДСТУ "Допустимі рівні вмісту радіонуклідів ^{137}Cs та ^{90}Sr у харчових продуктах та питній воді" за питомою активністю ^{137}Cs , вмістом нітратів, мікробіологічними показниками, а також відповідають вимогам "Правил гігієни питної води" та "Правил гігієни питної води". вимогам "Державних санітарно-епідеміологічних вимог до води питної, призначеної для

споживання людиною" та відповідають "Державним санітарно-епідеміологічним вимогам до води питної, призначеної для споживання людиною".

В рамках проекту було досліджено воду з громадських колодязів по вул. Центральна № 62 в с. Підлеби та вул. Центральна № 50 в с. Кам'яногірка, за результатами дослідження, проведеного 13 вересня 2021 року, питна вода в с. Підлеби має вміст нітратів 64 мг/л, що відповідає санітарно-епідеміологічним нормам 2.2.4-171-10, а за результатами дослідження, проведеного 13 серпня 2021 року, питна вода в селі Кам'яногірка не відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10, оскільки вміст нітратів становить 120 мг/л при нормативному значенні 50 мг/л.

З огляду на вищезазначене, якість питної води повинна контролюватися не тільки у водопровідній мережі, але й у громадських колодязях у всіх населених пунктах, що входять до складу громади.

Очищення води в с. Ємільчине здійснюється на Станції природної біологічної очистки стічних вод (поверхневі поля), яка знаходиться на балансі КП "Водоканал" Ємільчинської сільської ради і розташована за 0,6 км на захід від населеного пункту Ємільчине (біля вул. Івана Франка).

Очисні споруди потребують реконструкції. Вода з житлових кварталів скидається у вигрібні ями та септики, а потім скидається на очисні споруди та поверхневі поля.

У громаді є 12 річок, 6 струмків і 30 ставків. Основні з них перераховані нижче. Річка Уборть, довжиною 75 км; річка Мара Фрумча, довжиною 25 км; річка Бересток, довжиною 21 км (12 км з яких - зрошувальні канали); і річка Терінна, довжиною 18 км (17 км з яких - зрошувальні канали). Територія покрита мережею меліоративних каналів (осушувальних каналів), що проходять по всій довжині та ширині території: 603 км міжгосподарської меліоративної мережі та 450 км внутрішньогосподарської меліоративної мережі.

Проекти землеустрою в прибережній захисній смузі водних об'єктів на території громади не розроблялися і на картах не позначені. Інформація про порушення використання відсутня, але історично склалося так, що на берегах водойм та в умовній прибережній захисній смузі розташовані будівлі та житлові будинки.

2.2.3. Земельні ресурси та поводження з відходами Ємільчинської громади

Загалом ґрунти сільськогосподарських угідь Ємільчинської громади представлені давніми алювіальними та льодовиковими відкладами, моренами, дерновими ґрунтами на лесових породах, торфовищами, дерново-підзолистими ґрунтами та дерново-підзолистими льодовиковими ґрунтами.

Структура земельного фонду Ємільчинської громади (га) представлена в таблиці 2

Таблиця 2

Категорії земельних ресурсів	Загальна площа	Відсоток
Сільськогосподарські землі	60655,2	42,3%
В тому числі: землі природоохоронного призначення	6651,0	4,4%
Відкриті заболочені землі	8318,4	5,7%
Водний фонд (річки, озера, ставки)	2624,9	1,7%
Ліси та інші лісовкриті площі	72330,2	48,0%
Відкриті землі без рослинного покриву	8327,4	5,7%
Забудовані землі	2341,3	1,7%

Незважаючи на великі генетичні відмінності між різними групами ґрунтів, усі вони характеризуються низькою природною родючістю порівняно з їх типовими характеристиками. Це пов'язано з легким гранулометричним складом, низьким вмістом гумусу, високою кислотністю,

високим вмістом глини та високим рівнем засолення. Це призводить до нестабільної структури, низької поглинальної здатності, низької буферності, низької насиченості ґрунту колоїдами та поганого водного, повітряного та поживного режиму ґрунту.

Показники кислотності ґрунту, вмісту гумусу та поживних речовин у Ємельчинській громаді наведені в Таблиці 3.

Таблиця 3

Район	Рік обстеження	Обстежена площа, тис. га	рН _{KCl}	Вміст:			
				P ₂ O ₅ мг/кг ґрунту	N, мг/кг ґрунту	гумусу, %	K ₂ O мг/кг ґрунту
Ємельчинська громада	2013	71,22	5,7	91	81	1,56	65
	2020	74,95	5,8	73	74	1,56	52
В середньому по Житомирській обл	2013	1153,51	5,7	120	86	1,87	84
	2020	1163,65	5,8	114	77	1,87	79

Аналіз родючості ґрунтів у громаді свідчить про погіршення низки показників. Для покращення ситуації необхідно вжити організаційно-економічних та агрохімічні заходи.

Сільське господарство і транспорт залишаються основними джерелами антропогенного впливу на земельні ресурси.

Сучасні земельні відносини та приватне землекористування, сформовані в процесі земельної реформи, потребують раціональної та екологічно безпечної організації землеволодіння і землекористування, удосконалення управління та прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень щодо охорони земельних ресурсів, особливо відтворення ґрунтового покриву.

Зокрема, формування потужних сільськогосподарських підприємств, які орендують десятки тисяч гектарів орних земель, призводить до

максимального спрощення сільськогосподарського ландшафту. Площа окремих полів, зайнятих зерновими культурами, становить сотні гектарів, а сівоzmіни не передбачають належного сталого чергування культур.

Частка вкритих лісом земель становить 48%. Цей показник вищий, ніж в середньому по Житомирській області (34,6%) і втричі вищий, ніж в середньому по Україні (15,8%). Це сприяє вирощуванню лісових культур, переробці деревини та іншим видам використання лісових ресурсів місцевими громадами.

На території громади знаходяться два природоохоронні об'єкти загальнодержавного значення: заказник "Часниківський" (610 га) - орнітологічний заказник, де мешкає багато видів птахів, у тому числі рідкісні види, такі як лелеки та тетеруки, та заказник "Забарський" (1090 га) - гідрологічний заказник.

На території громади знаходиться 15 об'єктів природно-заповідного фонду регіонального значення, а саме: заказник "Верба" (102,9 га), ботанічний заказник "Липова піч" (226 га), ландшафтний заказник "Миколинці" (733 га) тощо.

Частка сільськогосподарських угідь також відносно велика - 41%, але це значно нижче загальнодержавного показника 74,82%. Існуюча пропорція в громаді створює можливості для високотоварного виробництва та розвитку як сільськогосподарських, так і приватних домогосподарств.

З точки зору охорони навколишнього середовища, структура ґрунту пасовищ потребує оптимізації. Ці землі традиційно обмежені ґрунтами з нижчою родючістю, ніж орні землі, які мають певні обмеження для використання під польові культури, але цілком придатні для пасовищ.

Оптимізація співвідношення орних, пасовищних і перелогових земель є важливою, оскільки це найдешевший спосіб узгодити екологічні та економічні взаємозв'язки в системі природно-антропогенних відносин. Громади також мають всі можливості для розвитку органічного сільського господарства.

Ще однією проблемою, що має негативні наслідки з точки зору забруднення земельних та водних ресурсів, залишається питання поводження з твердими побутовими відходами.

Відсутність ефективної системи поводження з побутовими відходами (роздільний збір, розвиток мережі пунктів прийому та переробки вторинних ресурсів) сприяє утворенню стихійних сміттєзвалищ та суттєво погіршує санітарний стан довкілля.

На території громади зареєстровано 23 сміттєзвалища, які розташовані поблизу центрального населеного пункту колишньої сільської ради, що увійшла до складу громади. Найбільшим є сміттєзвалище біля села Ємільчине Камінь-Каширського району площею 4,3 га.

Послуги зі збору та вивезення твердих побутових відходів надаються селам Ємільчине та Руденківка, де тверді побутові відходи збираються в контейнери та вивозяться в об'їзд по дорозі. Ці послуги надаються комунальним підприємством "Брагоустрій" сільської ради. В інших населених пунктах мешканці та юридичні особи самостійно збирають тверді побутові відходи та вивозять їх на полігони.

У селищі є вісім місць зберігання неідентифікованих і непридатних хімічних засобів захисту рослин, які залишилися "у спадок" від колишніх колгоспів. Ці сховища розташовані поблизу сіл Мала Глумча, Мокляки, Підлуби, Середи, Степанівка, Великий Яблунець, Андрієвичі та Куліші, із загальним об'ємом 7,5 т таких засобів захисту рослин. Місця зберігання перебувають у незадовільному стані.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Основні екологічні проблеми Ємільчинської територіальної громади та ризики для здоров'я населення

Основними екологічними проблемами Ємельчинської громади є наступні

Забруднення повітря спричинене викидами від пересувних та стаціонарних джерел. Транспортне забруднення є найбільш значущим фактором, що впливає на здоров'я населення, оскільки воно безпосередньо потрапляє в зону дихання людини. Цей фактор проявляється переважно на бульварах і дорогах з поганою якістю покриття. Забруднення від стаціонарних джерел зосереджене поблизу виробничих зон (Ємільчино, великих сел) і спричинене роботою твердопаливних котелень.

Забруднення поверхневих вод і підземних водоносних горизонтів зумовлене низкою факторів. Очисні споруди в Ємільчино є потенційним джерелом забруднення поверхневих вод у громаді Ємільчино, тоді як місцеві очисні споруди розташовані поблизу соціальних об'єктів і в густонаселених районах. Занедбані та незакриті колодязі та шахтні свердловини також є потенційними точками ризику.

Крім того, межі прибережних захисних смуг водойм і водотоків повинні бути природним чином розмежовані для захисту поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення, а також для підтримання їх водності.

Поверхневі ґрунти вразливі до забруднення. Високі концентрації різних хімічних сполук (токсичних речовин) у ґрунті негативно впливають на життєдіяльність ґрунтових організмів. Ґрунти втрачають здатність очищатися від патогенів та інших небажаних мікроорганізмів і грибків, що має серйозні наслідки для людей, рослин і тварин. Щороку на місцеві поля вносять велику кількість мінеральних добрив та хімічних засобів боротьби зі шкідниками.

Циркуляція хімічних небезпечних речовин у ґрунті, воді та повітрі негативно впливає на навколишнє середовище та здоров'я населення.

Поводження з твердими побутовими відходами залишається окремим питанням від гігієнічного очищення населених пунктів. Відсутність ефективної системи поводження з побутовими відходами (роздільний збір, розвинена мережа пунктів прийому, переробка вторинних ресурсів) створює передумови для утворення стихійних сміттєзвалищ та значно погіршує санітарно-гігієнічний стан довкілля.

Існуючі тенденції щодо загального обсягу утворення відходів навряд чи зазнають різких коливань у найближчому майбутньому, але в довгостроковій перспективі будуть поступово зростати, що робить необхідним впровадження ефективної системи поводження з відходами.

Накопичення відходів у навколишньому середовищі без належної локалізації на полігонах, відсутність ефективних систем вилучення вторинних ресурсів та сучасних об'єктів утилізації твердих побутових відходів, а також утворення несанкціонованих звалищ створює ризик негативного впливу на здоров'я населення. Розвиток систем управління відходами є одним із пріоритетів місцевої влади у сфері охорони довкілля. Реалізація цієї стратегії забезпечить дотримання екологічних стандартів у сфері поводження з відходами на місцевому рівні. Ризики для громадського здоров'я, демографії та стану здоров'я населення

Ризики для здоров'я населення зумовлені, зокрема, такими екологічними проблемами

- Забруднення повітря негативно впливає на нервову та кровоносну системи, викликає задуху, подразнює дихальні шляхи та слизові оболонки і значно підвищує ризик виникнення респіраторних захворювань;

- Забруднення води негативно впливає на кровоносну, нервову, травну, ниркову та зуби, підвищує ризик вірусних, бактеріальних та паразитарних інфекцій;

- Неправильне поводження з відходами та їх накопичення на звалищах підвищує ризик респіраторних, онкологічних, інфекційних захворювань та алергічних реакцій.

Протягом багатьох років в регіоні спостерігається скорочення населення, що пов'язано з війною, загальною економічною ситуацією в країні, станом соціального захисту, системи охорони здоров'я та міграційними процесами.

Демографія регіону характеризується від'ємним природним приростом - збільшенням смертності на тлі зменшення народжуваності. Кількість померлих значно перевищує кількість народжених, і динаміка є від'ємною.

За причинами смерті в громаді основна частка смертей припадає на хвороби системи кровообігу, новоутворення та хвороби органів дихання.

До захворювань, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища, відносяться захворювання дихальних шляхів, хронічні бронхіти та астма. Важливим фактором, що впливає на здоров'я місцевих мешканців, є використання питної води, яка не відповідає нормам законодавства, що створює ризики інфекційних захворювань, захворювань органів травлення та нирок.

Прогнозні зміни

1) У разі прийняття Програми Оцінка впливу реалізації Програми на навколишнє середовище показує, що реалізація Програми матиме позитивний вплив на якість повітря, водних об'єктів, стан відходів, земельні ресурси, біорізноманіття, культурну спадщину та здоров'я населення. Це означає, що Програма спрямована на екологічно збалансований план дій.

2) Якщо програма не буде затверджена.

Зволікання з вирішенням цих питань призведе до посилення негативних тенденцій у сфері захворюваності та смертності, зниження якості та комфорту життя в громаді.

Оскільки вплив на здоров'я часто є неспецифічним та опосередкованим, має пролонгований характер і характеризується часовим лагом між виникненням та проявом наслідків, вкрай складно пов'язати конкретний вплив на здоров'я безпосередньо з впливом конкретних заходів на виконання документів державного планування (а також важко довести відсутність такого впливу). також важко довести відсутність такого зв'язку). Можуть існувати кумулятивні впливи, пов'язані з більш ніж одним видом економічної діяльності. Наприклад, респіраторні захворювання можуть бути спричинені як житлово-комунальним господарством, так і транспортом.

Відсутня правова база для виділення бюджетних коштів на розвиток систем поводження з твердими побутовими відходами, розвиток лісового господарства, природоохоронні заходи та заходи з озеленення населених пунктів, розширення лісових масивів та заходи для лісових територій за межами населених пунктів.

Зниження уваги до заповідних територій та об'єктів ПЗФ призводить до занедбаності заповідних територій та об'єктів ПЗФ, зменшення біорізноманіття флори та фауни, зниження асиміляційної здатності біоценозів.

Невпровадження роздільного збирання та подальшої переробки і ефективного поводження з твердими побутовими відходами призводить до їх неконтрольованого накопичення, внаслідок чого зростає забруднення всіх компонентів довкілля та погіршується середовище життєдіяльності людини.

Забруднення всіх компонентів довкілля, що призводить до погіршення умов проживання і здоров'я населення та утворення несанкціонованих сміттєзвалищ.

Відмова або скорочення обсягів оновлення зелених насаджень та відмова від покращення санітарно-екологічного стану водних об'єктів не сприяють адаптації населення до зміни клімату.

Крім того, якщо програма не буде реалізовано і не буде досягнуто головної мети - покращення якості дорожнього покриття та дорожньої

інфраструктури на дорогах місцевого та регіонального значення, негативний вплив дорожнього руху на якість повітря та здоров'я населення зростатиме, а рівень комфорту ще більше знижуватиметься. У сукупності це призведе до погіршення умов життя в громаді та подальшого різкого скорочення чисельності населення.

Під час проведення СЕО Робоча група зіткнулася з проблемою неадекватності джерел інформації та аналізу у сферах охорони довкілля та охорони здоров'я населення. Основними причинами цього є відсутність національних пунктів моніторингу для відстеження стану повітря та поверхневих вод у громаді, а також той факт, що значна частина інформації надається головним управлінням статистики з використанням вибіркового методу опитування, які є менш точними.

3.2. Опис впливу на навколишнє середовище, включаючи вторинні, кумулятивні, синергетичні, коротко-, середньо- та довгострокові (1, 3-5 та 10-15 років відповідно), постійні, тимчасові, позитивні та негативні, включаючи вплив на здоров'я населення.

Впровадження програми охоплює всю територію Ємільчинської селищної територіальної громади, а заходи, передбачені Програмою, дозволять покращити загальну екологічну ситуацію та значно поліпшити умови життя і здоров'я місцевого населення Програма економічного і соціального розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади на період до 2023 року Програма відповідає пріоритетним напрямкам розвитку та враховує екологічні виклики на місцевому рівні для ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку Ємільчинської громади та покращення якості життя її мешканців.

Реалізація заходів Програми в існуючих умовах сприятиме покращенню соціально-економічних умов життя та діяльності громади. Потенційний вплив реалізації Програми на навколишнє середовище представлено в таблиці в Додатку 1 в кінці цього заключного розділу.

На основі оцінок, представлених у таблиці, можна зробити наступні висновки щодо впливу реалізації Програми на навколишнє середовище

Атмосфера - позитивний вплив. Атмосфера - позитивний вплив. Не очікується збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферу або погіршення якості повітря; навпаки, очікуються позитивні зміни завдяки реконструкції існуючих полігонів;

Водні ресурси - позитивний вплив. Програма передбачає заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел забруднення, реконструкцію та капітальний ремонт водопровідно-каналізаційної мережі та реконструкцію каналізаційної мережі в м. Ємількіне). Очікується, що якість питної води та водних ресурсів покращиться. Роботи не матимуть негативного впливу на природно-заповідний фонд, екологічні мережі, культурну спадщину та здоров'я населення. Програма не передбачає створення нових підприємств, діяльність яких призведе до збільшення скидів забруднених вод у поверхневі водойми;

Відходи - позитивний вплив. Реалізація Програми зменшить кількість несанкціонованих звалищ побутових відходів, збільшить кількість мешканців, які уклали договори на вивезення твердих побутових відходів, та дасть можливість придбати нові контейнери для сміття. Збільшення обсягів утворення твердих побутових відходів не очікується. Після розробки плану санітарного очищення громада працюватиме над укладанням договорів на вивезення твердих побутових відходів у найбільших населених пунктах громади. (Таким чином, за рахунок зменшення кількості ТПВ, накопичених на стихійних сміттєзвалищах, та організації їх вивезення на полігон можливе статичне збільшення обсягів утворення відходів, хоча фактична кількість ТПВ залишиться майже незмінною);

Земельні ресурси - позитивний вплив. Програма передбачає заходи з очищення та рекультивації забруднених земель та земель, забруднених побутовими відходами. Програма не призведе до посилення вітрової та

водної ерозії, зміни топографії та геоморфологічних особливостей, землетрусів, зсувів, селів, карстових провалів та інших подібних небезпек;

Біорізноманіття - позитивні ефекти. Заходи Програми забезпечать покращення фітосанітарного стану шляхом видалення карантинних бур'янів та покращення зеленого стану парків та відкритих просторів. Програма не передбачає проведення робіт, які можуть негативно вплинути на існуючі об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ) та передбачає розробку проектів землеустрою щодо об'єднання та розмежування територій об'єктів природно-заповідного фонду.

Рекреаційні зони та культурна спадщина - позитивний вплив. Програма передбачає реалізацію заходів щодо збереження та використання культурної спадщини:

- підготовка інвентаризації об'єктів культурної спадщини; визнання об'єктів культурної спадщини: археологічної, історичної та монументальної культурної спадщини на території громади;

- укладення охоронних договорів на об'єкти археологічної, історичної та монументальної культурної спадщини на території громади;

- укладення охоронних договорів на об'єкти археології та щойно виявлену культурну спадщину;

- обстеження стану пам'яток археології з метою виявлення та складання переліку об'єктів для проведення досліджень, протиаварійних заходів та охоронних робіт;

- виявлення археологічної, археологічної та монументальної спадщини на території громади;

- виготовлення та встановлення охоронних знаків та інформаційних дощок на об'єктах культурної спадщини, в тому числі історії, археології та меморіального мистецтва;

- моніторинг об'єктів культурної спадщини.

Населення та інфраструктура: позитивний вплив. Заходи, передбачені Програмою, забезпечать отримання якісного лікування та допомоги людям,

хворим на діабет, туберкульоз, рак та інші захворювання. Програма не передбачає жодних нових ризиків для здоров'я місцевого населення і передбачає заходи з покращення медичного обслуговування та реалізацію низки місцевих цільових програм, спрямованих на покращення здоров'я місцевого населення.

Реалізація заходів з реконструкції та ремонту об'єктів соціальної інфраструктури та збільшення площі зелених насаджень матиме позитивний вплив на загальне покращення умов життя та діяльності місцевих громад.

Управління навколишнім середовищем, моніторинг тощо - позитивний вплив. Програма спрямована на захист природних ресурсів і не передбачає послаблення правових та економічних механізмів контролю у сфері екологічної безпеки. Реалізація має сприяти створенню системи екологічного менеджменту та моніторингу ефективності досягнення екологічних цілей. Потенційні впливи реалізації цієї програми на навколишнє середовище або здоров'я людини, які можуть бути незначними самі по собі, мають незначний потенціал для значного кумулятивного впливу на навколишнє середовище, коли вони взяті разом.

Кумулятивний вплив. Реалізація заходів Програми, ймовірно, не призведе до таких потенційних впливів на здоров'я людини або навколишнє середовище, кожен з яких сам по собі є незначним, але які в сукупності можуть призвести до значних впливів. Таким чином, реалізація Програми економічного і соціального розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади до 2023 року не повинна супроводжуватися створенням нових негативних впливів на навколишнє середовище. Водночас, реалізація багатьох заходів і завдань Програми могла б покращити екологічну ситуацію в громаді.

Затвердження Програми матиме незначний вплив на навколишнє середовище, враховуючи складність рішення, пов'язану з необхідністю розробки балансу елементів довкілля.

Якщо заходи та проекти Програми будуть реалізовані, вони матимуть позитивний вплив на навколишнє середовище та здоров'я населення, тобто сприятимуть зниженню рівня захворюваності, що є важливим показником середньо- та довгострокового розвитку. Якщо діяльність буде продовжена, вплив не буде відрізнятися від короткострокового впливу.

3.3. Заходи, яких необхідно впровадити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків реалізації програми економічного і соціального розвитку громади, а також для поліпшення стану довкілля в Ємільчинській громаді.

Впровадження програми не передбачає негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я місцевого населення і включає низку заходів, таких як покращення інженерної інфраструктури громади, відновлення комунальної дорожньої мережі, ремонт пішохідних доріжок та об'єктів соціальної інфраструктури, які є необхідними для створення екологічно безпечного середовища проживання.

Для пом'якшення можливих негативних наслідків реалізації Програми будуть вжиті наступні заходи

- підвищення кваліфікації та навчання представників організацій громадянського суспільства у сфері охорони довкілля; розвиток, розширення та впровадження нових форм участі громадськості у процесі формування та реалізації місцевої політики, в тому числі екологічної;

- залучення представників бізнесу до реалізації місцевих екологічних програм та проектів;

- проведення та організація інформаційно-оздоровчих заходів з метою популяризації позитивного способу життя та виховання відповідального ставлення до довкілля і власного здоров'я;

- створення нових об'єктів зеленого агротуризму

- енергомодернізація інженерних мереж

- забезпечення прозорості ринку землі, дозвільних та погоджувальних процедур

- підготовка містобудівної документації та її оприлюднення (включаючи екологічні розділи, такі як звіти про стратегічну екологічну оцінку);

- будівництво, реконструкція та ремонт автомобільних шляхів за умови всебічного обґрунтування екологічних та соціальних переваг обраного варіанту розвитку будівництва;

- захищати джерела питної води від шкідливого впливу та встановлювати зони санітарної охорони навколо джерел водопостачання;

- розробляти та впроваджувати інноваційні проекти з використання альтернативних джерел енергії;

- впроваджувати сучасні технології та обладнання для збору, сортування, транспортування, переробки та утилізації твердих побутових відходів.

впровадження сучасних технологій та обладнання для збору, сортування, транспортування, переробки та утилізації твердих побутових відходів; створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері поводження з побутовими відходами;

- розробка проектів землеустрою щодо організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, водного фонду та прибережних захисних смуг; - розробка та впровадження систем моніторингу компонентів довкілля територіальних громад на основі даних, що надаються моніторинговими та іншими установами

- впровадження спеціальних природоохоронних заходів для збереження біологічного та ландшафтного різноманіття на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; - впровадження процедур оцінки впливу на довкілля для планованої діяльності, що потребує оцінки впливу на довкілля.

На всіх етапах реалізації програми заплановані рішення будуть впроваджуватися з дотриманням норм і правил охорони навколишнього середовища та відповідно до норм і правил охорони навколишнього середовища екологічної безпеки, включаючи вимоги Водного кодексу України, Закону України "Про охорону земель", Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", Закону України "Про охорону атмосферного повітря", та природно-заповідний фонд України", та інших законів та норм які наведені в літературних джерелах.

ВИСНОВКИ

1. У процесі розробки Стратегічної екологічної оцінки було зроблено наступне: проаналізовано основні стратегічні документи та програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, та враховано їх положення в процесі розробки програми та її Стратегічної екологічної оцінки.

2. Основними екологічними проблемами громади є:

1) Відсутність централізованого водопостачання та водовідведення на значній частині території громади та значний знос існуючих водопровідних, каналізаційних та очисних споруд, що призводить до забруднення поверхневих вод та ґрунтів;

2) Порушення гідрологічного режиму малих річок. Найважливішими факторами, що визначають екологічний стан малих річок, є порушення режиму господарської діяльності в прибережних захисних смугах і водоохоронних зонах та забруднення річок побутовими відходами;

3) Неефективне поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ): наявність несанкціонованих звалищ та відсутність систем роздільного збору ТПВ. Програма планує реконструкцію та розширення полігонів для захоронення відходів;

4) Безпечне поводження з хімічними засобами захисту рослин, які є непридатними, забороненими та непридатними для використання в сільському господарстві;

5) Охорона природних рослинних ресурсів, несанкціонована вирубка дерев лісового фонду та спалювання рослинності навесні та восени становлять загрозу для флори та фауни громади;

6) Велика частка в площі земель використовується для ведення сільського господарства. Як наслідок, процес пошуку або створення нових природоохоронних територій чи розширення існуючих є складним. Не всі заповідні території та межі заповідних територій нанесені на карту в натурі;

7) Держава не має автоматичного контролю за станом атмосферного повітря на території місцевої громади;

8) Несприятлива вікова структура населення громади війна та трудова міграція, в тому числі за кордон, призвели до зменшення частки молоді в загальній структурі населення.

10. У стратегічній екологічній оцінці Програми економічного і соціального розвитку Ємільчинської селищної територіальної громади на період до 2023 року було розглянуто два сценарії розвитку:

- Оптимістичний сценарій: який показує можливу позитивну динаміку у разі затвердження Програми;

- Гіпотетичний "нульовий" сценарій: за якого Програма не буде затверджена, а більшість зовнішніх загроз та внутрішніх проблем можуть зробити проблематичним стабільний розвиток територіальної громади та погіршити існуючу екологічну ситуацію, в тому числі стан здоров'я місцевого населення.

4. Пропонується низка заходів для пом'якшення потенційних негативних впливів на навколишнє середовище та здоров'я людей в результаті реалізації Програми з метою досягнення цілей екологічної політики, визначених на національному та місцевому рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2020 році
2. Екологічний паспорт Житомирської області (2022 р.)
3. Статистичний щорічник Житомирської області за 2018-2022р.
4. Законодавчі акти, на яких базуються рішення проекту генерального плану: – Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 18.02.2015 р. №3040-V із змінами.
5. Закон України «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про автомобільні дороги» щодо класифікації автомобільних доріг загального користування» від 21.11.2012 р. № 4223-V.
6. Закон України «Про туризм» від 17.08.1996 р. №325/95-ВР (із змінами).
7. Закон України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 27.11.1997 р. №2350.
8. Земельний кодекс України від 25.11.2002 р. № 276-III (із змінами).
9. Закон України «Про охорону атмосферного повітря».
10. Закон України «Про відходи».
11. Закон України «Про екологічну мережу України».
12. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення».
13. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. № 2059 VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.
14. Алексева Є. Популярний коментар до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» / Є. Алексеєва; за заг. ред. О. Кравченко. – Львів : Вид-во «Компанія “Манускрипт”», 2018. – 62 с. – Режим доступу : http://epl.org.ua/wpcontent/uploads/2018/11/Komentar_do_zakony_OVD_netversia.pdf.

15. Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля : Постанова КМУ від 13 грудня 2017 р. № 1026 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-2017-%D0%BF#Text>.

16. Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля : Постанова КМ України від 13 грудня 2017 р. № 1010.

17. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля : Постанова КМ України від 13 грудня 2017 р. № 989.

18. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.

19. Оцінка впливу на довкілля: міжнародні стандарти, досвід інших країн і передумови до запровадження нової моделі оцінки впливу на довкілля в Україні та її основні елементи [Електронний ресурс] / С. Вихрист, Є. Єндрюшка, Н. Мікуліч та ін. – Київ, 2018. – 141 с. (електронне видання).

23. Методичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mepr.gov.ua/documents/2749.html>.

24. Сайт Європейської Комісії щодо оцінки впливу на довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/environment/eia/eialegalcontext.htm>.

25. Алексєєва Є. Оскарження висновків з оцінки впливу на довкілля в суді / Є. Алексєєва; за заг. ред. О. Кравченко. – Львів : Вид-во «Компанія «Манускрипт»», 2019. – 24 с.

26. Шутяк С. Постатейний коментар до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» / С. Шутяк; за заг. ред. О. Кравченко. – Львів : Вид-во «Компанія "Манускрипт"», 2019. – 128 с.

27.Протокол про Стратегічну екологічну оцінку [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b99#Text.

28. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272#Text.

29. Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf.

30.Протокол Європейської економічної комісії ООН про стратегічну екологічну оцінку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=dLMN6eg9prA>.

31. Рекомендації щодо включення кліматичних питань до документів державного планування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mepr.gov.ua/news/34766.html>.

32.Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року, затверджена рішенням Житомирської обласної ради від 18.12.2019 №1722

33. Стратегія розвитку Ємільчинської селищної об'єднаної територіальної громади на період до 2027 року, затверджена рішенням Ємільчинської селищної ради від 03.12.2021р. № 1483

34. Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації. Офіційний сайт. <https://www.ecology.zt.gov.ua/>

35. Результати агрохімічного моніторингу родючості сільськогосподарських земель Житомирської області. Дмитренко О.В., Державна установа «Держґрунтохорона», Макарчук О.В., Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Електронний ресурс <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/4/04.pdf>